

ДО ЧИТАЧА

Передмова до твору майже ніколи не потрібна. Це мій десятий опублікований роман — писати передмови до будь-якого з дев'яти попередніх навіть не спадало мені на думку.

Але цей, як мені здається, потребує невеличкого вступу. Оскільки його тема — життя після смерті, перш ніж читати, слід збагнути, що лише один з аспектів роману є цілковито вигаданим: герої та їхні стосунки.

Всі інші деталі, за кількома винятками, виведені безпосередньо з дослідження за цією темою.

З цієї причини наприкінці роману я додаю список книг, використуваних під час дослідження. Як побачите, список є довгим і різноманітним. І хоча ці книги дуже різняться за авторами, часом і місцем видання, вони глибоко однорідні за змістом.

Добре було б, звісно, прочитати їх усі, аби переконатися самим. Я закликаю вас так і зробити. Це стане для вас повчальним — і небуденним — досвідом.

*Ричард Метисон Калабасас,
Каліфорнія, серпень 1977 року*

Які нам сни присняться після смерті,
Коли позбавимось земних суєт?¹

*Вільям Шекспір, «Гамлет»,
акт III, сцена 1*

¹ Переклад Леоніда Гребінки (1986).

ВСТУП

Рукопис, який ви збираєтесь прочитати, потрапив мені до рук таким чином.

Ввечері 17 лютого 1976 року в наші двері подзвонили, і моя дружина пішла відчиняти. За хвилину вона повернулася до спальні, де ми дивилися телевізор, і сказала, що мене хоче бачити якась жінка.

Я встав і пройшов до передпокою. Вхідні двері були відчинені. На ганку стояла висока, добре вдягнена жінка років за п'ятдесят. У руках у неї був великий пухкий конверт.

— Ви Роберт Нільсен? — спитала вона.

Я відповів ствердно, і вона простягнула мені конверт.

— Тоді це вам, — промовила вона.

Я глянув на нього з підозрою і спитав, що в ньому.

— Послання від вашого брата, — була відповідь.

Це лише підсилило підозру.

— Що ви маєте на увазі? — спитав я.

— Цей рукопис продиктував мені ваш брат Крис, — сказала вона.

Слова жінки обурили мене.

— Не знаю, хто ви, — сказав я, — та якби ви мали хоч малесеньке уявлення про мого брата, ви б знали, що він більше року як помер.

Жінка зітхнула.

— Я *знаю* це, містере Нільсен, — втомленим голосом відповіла вона. — Я екстрасенс. Ваш брат передав мені цей матеріал з...

Побачивши, що я зачиняю двері, жінка зупинилась і випалила:

— Містере Нільсен, *благаю!*

Її голос звучав так щиро і наполегливо, що я глянув на неї з подивом.

— Шість виснажливих місяців я працювала над цим рукописом, — продовжила вона. — Не тому, що мені так хотілося. В мене купа власних справ. Але ваш брат не полишав мене у спокої, доки я не записала його послання, все до останнього слова, і не пообіцяла, що передам його вам.

У її голосі пролунав відчай.

— А тепер заберіть його і дайте вже мені спокій.

Із цими словами вона тицьнула конверт мені в руки, розвернулась і поспішила вниз до пішохідної стежки. Я бачив, як вона сіла у своє авто і поїхала якнайшвидше.

Ніколи більше я не зустрічав цієї жінки і не чув про неї. Навіть імені її не знаю.

* * *

Я вже тричі прочитав рукопис. Знати б тільки, що з ним робити.

Я людина не релігійна, та, як кожен з нас, хотів би вірити, що смерть — дещо більше, ніж просто забуття. І все ж мені важко, якщо взагалі можливо, сприймати цю історію за чисту монету. Я тримаюся думки, що все це і є не більш як *історія*.

У ній і справді є деякі факти. Факти з життя мого брата і його родини, які та жінка знати просто не могла, хіба припустити, що вона вдалась до кількамісячного складного — і недешевого — розслідування, аби розкопати їх, перш ніж створити рукопис. Якщо так, то навіщо їй це? Що вона могла виграти від цієї махінації?

Я маю чимало різноманітних запитань стосовно цієї книги. Не буду їх перелічувати, а краще дам читачеві можливість сформулювати власні. Лише в одному я впевнений: якщо цей рукопис — правда, кожному з нас слід задуматись про своє життя. Глибоко задуматись.

*Роберт Нільсен Ісліп, Нью-Йорк,
січень 1978 року*

СМЕРТНИЙ СОН

СТРІМКИЙ ВИР ЗОБРАЖЕНЬ

Є така фраза: «Почніть від початку». Я не можу цього зробити. Я починаю з кінця — із завершення моїх днів на землі. Викладаю тобі все, як воно сталося, — і те, що сталося потім.

Кілька слів щодо тексту. Ти читав мої твори, Роберте. Цей звіт може здатись несхожим на них. Причина в тому, що мої можливості обмежені людиною, яка його пише. Мої думки мусять проходити крізь її розум, і я не владний із цим нічого зробити. Не всі зерна будуть просіяні крізь сито. Зрозумій, якщо текст виявиться занадто спрощеним. Особливо спочатку.

Ми з нею й так робимо все, що можемо.

* * *

Дякувати Богу, того вечора я був сам. Зазвичай ми ходили в кіно разом із Йеном. Двічі на тиждень — ти ж знаєш, через мою роботу.

Того вечора він не пішов. Грав у шкільній виставі. Дякувати Богу ще раз.

Я був у кінотеатрі біля торговельного центру. Не можу продиктувати назву. Якась довга, складалася з двох частин. Спитай назву в Йена.

Коли я пішов з кінотеатру, було за одинадцять. Я сів у машину й поїхав на майданчик для гри в гольф. Маленький —

дитячий. Не можу передати це слово. Гарзд. Скажу по буквах. Повільно. М-і-н... і-а... т-ю-р... н-и-й. Добре, є.

Там був жвавий рух, на тій... вулиці? Ні, ширше. А-ве... ню? Неточно, але підійде. Мені здалося, що можна виїхати, тож я почав рух. Та мав зупинитись — мені назустріч летіла машина. Там було досить простору, щоб об'їхати моє авто, але вона цього не зробила. Вдарила в переднє ліве крило. Автомобіль закрутився.

Мене трусило, але я був пристебнутий поясом. Не поясом. П-а-с-ком. Я не мав отримати важких поранень. Але з'явився фургон і вдарив у заднє праве крило моєї автівки, викинувши її на центральну смугу. У протилежному напрямку рухалась вантажівка. Вдарила мою машину просто в лоб. Я чув тріск і скрегіт, чув, як ламається скло. Я вдарився головою, і чорна безодня поглинула мене. Здається, на мить я побачив самого себе — скривавленого, непритомного. Потім настала темрява.

* * *

Я знов опритомнів. Боліло нестерпно. Я чув жахливий звук власного дихання, неглибокого й повільного, з раптовими схлипами. Мої ноги були холодні як лід. Я пам'ятаю це.

Поступово я відчув кімнату навколо себе. Гадаю, людей також. Щось не давало мені бути впевненим. Сидача. Ні, ще раз. С-е-д-а-ц-і... седація.

До мене долинув голос. Він щось промовляв пошепки, але слів я розібрати не міг. На мить я побачив поруч із собою чиюсь фігуру. Мої очі були заплющені, але я її бачив. Я не міг розібрати, була це чоловіча чи жіноча фігура, але я знав, що вона промовляє до мене. Слів я не чув, тож вона пішла.

Новий напад болю, тепер уже душевного, поступово охоплював мене. Біль наростав, наче звук, коли вмикаєш радіо. Це був уже не мій біль, а біль Енн. Вона ридала від страху.

Через те, що мене було поранено. Вона боялася за мене. Я відчував її муку — страждання були нестерпними. Силою волі я намагався відігнати ману, але не міг. Намагався вимовити її ім'я, але марно. Не плач, думав я. Зі мною все буде добре. Не бійся. Я люблю тебе, Енн. Де ти?

Тієї миті я був удома. Був недільний вечір. Ми всі перебували в залі, гомоніли й сміялися. Енн сиділа поруч зі мною, поруч із нею Йен. За Йеном — Ричард, і на іншому кінці дивану — Марі. Однією рукою я обіймав Енн, яка притулилась до мене. Вона була тепла, я цілував її в щок. Ми посміхались одне до одного. Був недільний вечір, тихий і спокійний, і ми всі були разом.

Я відчув, що темрява починає розсіюватись. Я лежав у ліжку. Знову повернувся біль, пронизавши мене наскрізь. Ніколи в житті мені не було так боляче. Я відчував, що мене відносить. Саме так — відносить.

Я чув тепер зловісний звук — наче гуркіт у моєму горлі. Я молив Небо, щоб Енн і діти не опинилися поряд. Це б їх дуже налякало. Я благав Бога не дати їм почути той страхітливий звук, захистити від цього жахіття.

І тоді у мене в голові промайнула думка: «Кресе, ти помираєш». З усіх сил я намагався вдихнути, але рідина, що накопичилась у дихальному горлі, не пропускала повітря. Я почувався кволим і важким, зав'язлим у гуші.

Хтось був поруч із ліжком. Знову та фігура.

— Не опирайся цьому, Кресе, — промовила вона.

Я лише розлютився від цих слів. Хоч би що це було, воно хотіло моєї смерті. Я опирався цьому. Не дамся. «Енн! — подумки кликав я. — Втримай мене! Не дай їм мене забрати!»

Я знову відчував, що мене відносить. Мене раптом осяйнула жахлива думка, що поранення були занадто важкими. Я відчув миттєву слабкість. А тоді — щось зовсім

незвичайне. *Лоскіт*. Знаю, це дивно. Безглуздо. Але це так. *Лоскіт* по всьому тілу.

Ще одна зміна. Я був уже не в ліжку, а в якійсь колісці. Я відчував, як вона гоїдається туди-сюди, туди-сюди. Глибоко всередині я чув тоненький тріскіт. Такий звук буває, коли повільно знімаєш бинти. Болю було вже менше — поступово вщухав.

Злякавшись, я намагався знову відчути біль. І він повернувся за кілька секунд, навіть гірший. Уже в агонії, я тримався за нього щосили. Він означав, що я ще живий. *Я не дамся.*

«Енн! — подумки кричав я, благаючи. — Втримай мене!»

Марно. Я відчував, як життя витікає з мене, чув звуки навколо, тепер голосніші. Чув, як рвуться сотні тоненьких ниточок. Я не відчував уже ані запаху, ані смаку. Чутливість покинула пальці ніг, потім усі стопи. Від низу догори ноги німіли. Я докладав усіх зусиль, аби знову їх відчути, але не міг. Щось холодне поступово пронизувало мій живіт, мої груди. Доповзло до серця, наче кригою огорнуло. Я чув, як серце б'ється, повільно, зовсім повільно, наче траурний барабан.

Я раптом усвідомив, що відбувається в сусідній кімнаті. Я бачив літню жінку, яка лежала там, розметавши на подушці пасма сивого волосся. Жовта шкіра, руки, схожі на пташині лапи. Рак шлунка. Хтось сидів поряд, розмовляючи тихо. Донька. Я вирішив, що не хочу цього бачити.

За мить я полишив кімнату і був знову в себе. Біль майже зовсім стих. Я не міг відновити його, хоч як намагався. Я чув звук, схожий на дзижчання — саме так, дзижчання. Далі рвалися ниті. Я відчував, як усередині згортається кожна з них, обриваючись.

Щось холодне ворухнулося знову. Воно рушило далі, досягло голови. Решта все оніміло.

«Благаю!» — кликав я по допомогу. Голосу не було. Язик не ворушився. Я відчував, як усередині моє єство згортається, зосереджуючись у голові. Відчував тиск на мимбани — ні, ану ще раз. М-е-м-б-рани. Тиск ззовні і зсередини водночас.

Я почав рухатись назовні крізь просвіт у голові. Я чув дзижчання, і дзвін, і звук течії стрімкого потоку крізь вузьке гирло. Я відчував, що підіймаюся. Я був наче бульбашка, що стрибає вгору-вниз. Здається, я бачив над собою тунель, темний і безкінечний. Я озирнувся, глянув униз і був ошелешений виглядом власного тіла в ліжку, забинтованого й нерухомого. З трубками для штучного годування. З тілом мене з'єднувала нить, яка виблискувала сріблом. Тоненька, вона тяглася від мене до маківки моєї голови. Срібна нить, думав я, Боже мій, срібна нить. Я знав, що тільки вона підтримує життя в моєму тілі.

Мене охопила відраза, коли я побачив, як засмикалися мої руки й ноги. Дихання майже перервалося. Обличчя скривилося в агонії. І знов я почав боротися. Спуститися вниз, об'єднатися зі своїм тілом! Ні, я не піду! Я чув свій мовчазний крик. *Енн, допоможи мені! Благаю! Ми маємо бути разом!*

Я змусив себе знизитись і зазирнув у власне обличчя. Губи були темно-сині, вся шкіра вкрита потом, наче росою. Я бачив, як роздуваються вени на шиї. М'язи почали скорочуватися. З усіх сил я намагався повернутись до тіла.

«Енн! — подумки гукав я. — Благаю, поклич мене назад, аби я міг лишитися з тобою!»

І сталося диво. Життя сповнило моє тіло, шкіра набула здорового кольору, вираз заспокоєння проступив на обличчі. Я дякував Богові — Енн і діти не мали бачити мене таким, як мить тому. Бачиш, я гадав, що повертаюся.

Але сталося інакше. Я побачив, як моє тіло в різнокольоровій оболонці здіймається за потягом срібної ниті. В мене виникло відчуття падіння. Потім пролунав різкий звук — наче луснула велетенська гумова стрічка, — і я відчув, що злітаю.

А тоді почався зворотний рух. Так, саме так. Зворотний рух — наче в кіно, тільки значно швидше. Ти не раз бачив і чув фразу: «Все життя промайнуло перед очима». Роберте, це правда. Промайнуло так швидко, що я не встигав стежити, — і *у зворотному напрямку*. Від днів перед автокатастрофою крізь життя дітей, моє одруження з Енн, мою письменницьку кар'єру. Коледж, Друга світова війна, середня школа, початкова школа, дитинство, перші роки життя немовляти. Кожен рух, думка, емоція, кожне вимовлене слово. Я бачив усе це. Стрімкий вир зображень.

СОН, У ЯКОМУ ТИ СПИШ

Я різко підвівся у ліжку і розсміявся. То був лише сон! Я почувався сповненим сил, відчуття були свіжі й гострі. Неймовірно, подумав я, наскільки реалістичні бувають сни.

Але з моїм зором щось сталося. Все навколо було розмитим. Я не бачив далі, ніж на три метри перед собою.

Кімната була знайомою. Стіни, стеля під штукатуркою. Чотири на чотири з половиною метри. Завіси брунатні, в коричневу й жовтогарячу смужку. Під стелею я побачив кольоровий телевизор. Ліворуч від себе — крісло з червоно-помаранчевою оббивкою і сталеві підлокітники без жодної плями. Таким же червоно-помаранчевим був килим на підлозі.

Тепер я зрозумів, чому речі здавалися нечіткими. У кімнаті було повно диму. Але ж запаху не було! Це здалося мені дивним. Ні, не дим, раптом здогадався я. Автокатастрофа.

Очі було пошкоджено. Та мене це не засмутило. Надто глибоким було полегшення від того, що живий, аби перейматись такою проблемою.

Спочатку — головне, подумав я. Треба знайти Енн і повідомити, що зі мною все гаразд. Покласти край її стражданню. Я спустив ноги з правого боку ліжка і встав. Столик поряд із ліжком був металевий, пофарбований у бежевий колір, стільниця — як у нас в кухні. По буквах. В-о-г-н-е-т-р-и-в-к-а. Я побачив у кімнаті нішу з умивальником. Крани схожі на голівки від ключок для гольфу, знаєш такі? Над умивальником висіло дзеркало. Мій зір був настільки затуманений, що я не бачив у ньому власного відображення.

Я рушив до умивальника, але змушений був зупинитися. З'явилась медсестра. Вона рушила просто на мене, і я відступив убік. На мене вона навіть не глянула, але ахнула й кинулася до ліжка. Я обернувся. *Там лежав чоловік, сірий, мов глина, з відвислою щелепою.* Він був весь забинтований, і з нього стирчало безліч пластикових трубок.

Я з подивом озирнувся на медсестру, що метнулася з кімнати. Я не чув, що вона кричала.

Я підійшов до чоловіка і побачив, що він, швидше за все, мертвий. Але чому в моєму ліжку лежить хтось іще? Що це за лікарня така, де кладуть по двоє пацієнтів у ліжку?

Дивно. Я нахилився нижче, аби роздивитись його. Обличчя було просто як моє. Я похитав головою. Це неможливо. Я глянув на його ліву руку. Він носив обручку, точнісінько таку ж, як у мене. Як таке можливо?

Я відчув неприємний холод у шлунку. Я намагався відкинути простирadlo з його тіла, але не міг. Якимось чином я втратив відчуття дотику. Я повторював спроби, доки не побачив, як мої пальці проходять крізь простирadlo, і не відсмикнув руку. Ні, з жахом подумав я, ні, це не я. Як це

можливо, якщо я досі живий? Тіло навіть боліло. Беззаперечний доказ життя.

Я крутнувся на місці — до кімнати стрімко увійшли двоє лікарів. Я відступив, аби дати їм дорогу до пацієнта.

Один із лікарів почав дуги йому в рота. Інший тримав шпирр... По буквах: ш-п-р-и-ць, так. Я бачив, як він загнав кінець голки під шкіру чоловікові. Потім вбігла медсестра, штовхаючи перед собою якийсь агрегат на колесах. Один із лікарів притис кінцями два товсті металеві прутки до голих грудей пацієнта. Той смикнувся. Тепер я знав, що між мною і тим чоловіком немає зв'язку, адже не відчув нічого.

Спроби були марні. Чоловік помер. Кепсько, подумав я. Його родина горюватиме. Подумавши так, я згадав про Енн і дітей. Я маю знайти й заспокоїти їх. Особливо Енн — я знав, як вона налякана. Моя бідна, моя люба Енн.

Я розвернувся і вийшов у двері. Праворуч був туалет. Глянувши всередину, я побачив унітаз, вимикач світла і кнопку поряд із червоною лампочкою, під якою було написано «Екстрений виклик».

Я увійшов до холу і впізнав його. Так, звісно. Сюди мене мали доставити в разі нещасного випадку — за вказівкою на картці в моєму гаманці. Лікарня «Моушен Пікчер Госпітел» у Вудленд-Гіллз.

Я зупинився і спробував скласти все до купи. Була автокатастрофа. Мене привезли сюди. Чому тоді я не в ліжку? Але ж я *був* у ліжку. Тому самому ліжку, де лежав мрець. Схожий на мене мрець. Усьому цьому мало бути якесь пояснення. Але я не міг його знайти. Не міг міркувати чітко.

Нарешті відповідь знайшлася. Я не був впевнений, чи вірна, — але іншої на думку не спадало. Я мав погодитись із нею, хоча б на той момент.

Я був на операції під наркозом. *Усе це відбувалося в моїй голові.* Ось і відповідь. Усе решта не мало сенсу.